

339140 - حکم نماز عید در خانه به دلیل قرنطینه کرونا

سوال

به سبب قرنطینه‌ای که به علت شیوع کرونا اجرا شده و تعطیلی مساجد، آیا اگر در خانه بیش از سه مرد باشد جایز است که نماز عید را در خانه برگزار کرد؟ آیا این عذر درستی برای انجام نماز در منزل است؟ و اگر انسان به سبب قرنطینه این نماز را با خانواده‌اش در خانه انجام دهد خطبه بخواند یا خیر؟

پاسخ مفصل

الحمدلله.

اولاً: قبلاً در پاسخ به سؤال شماره (96922) بیان کردیم که اگر کسی نماز عید را از دست بدهد یا به دلیل مانعی از حضور در آن باز بماند جایز است که آن را در خانه‌اش - اگر چه به تنهایی - ادا کند و این مذهب جمهور است.

ابن قدامه در **المغنی** (۲/ ۲۸۹) می‌گوید: «کسی که نماز عیدش فوت شد قضا بر گردنش نیست؛ زیرا این نماز فرض کفایه است و کسانی که کفایت با آنان حاصل شود انجامش داده‌اند.

اما اگر کسی دوست داشت قضایش را به جای آورد، اختیار دارد که اگر خواست آن را چهار رکعت با یک سلام یا دو سلام انجام دهد.

این از ابن مسعود - رضی الله عنه - روایت شده و قول ثوری بر همین است؛ زیرا از عبدالله بن مسعود روایت شده که فرمود: هر که نماز عید را از دست داد چهار رکعت بگذارد و هر که جمعه را از دست داد چهار رکعت بگذارد.

و از علی - رضی الله عنه - روایت است که فرمود: اگر مردی را امر کنم که برای ضعیفان نماز بگذارد او را امر می‌کنم که چهار رکعت ادا کند. این دو را سعید روایت کرده است.

امام احمد - رحمه الله - می‌گوید: این روایت، حدیث علی را تقویت می‌کند که وی مردی را امر کرد تا با ضعیفان مردم چهار رکعت بگذارد و خطبه نخواند.

و چون این قضای نماز عید است، چهار رکعت است مانند نماز جمعه.

و اگر خواست می‌تواند آن را دو رکعت به جای آورد، مانند نماز مستحب. و این قول اوزاعی است زیرا این نماز مستحب است.

و اگر خواست آن را همانند نماز عید با تکبیر ادا کند و این را اسماعیل بن سعید از حمد روایت کرده و جوزجانی آن را برگزیده و این قول نخعی و مالک و شافعی و ابو ثور و ابن منذر است؛ زیرا از انس روایت شده که هرگاه نماز عید را در بصره همراه امام به جای نمی‌آورد خانواده و موالی خود را جمع می‌کرد و سپس عبدالله بن عتبّه، برده آزاد شده‌اش برای آنان امامت می‌کرد و دو رکعت به جای می‌آورد و در آن تکبیر می‌گفت.

و چون این قضای نماز است باید مانند آن ادا شود، مانند دیگر نمازها و او اختیار دارد که آن را به تنهایی یا به جماعت ادا کند.

از ابو عبدالله (امام احمد) پرسیده شد: کجا آن را ادا کند؟ گفت: اگر خواست به مصلی می‌رود و اگر خواست هر جایی که بخواهد».

بر این اساس واضح می‌شود که ادای این نماز به همان صورتی که نماز عید همراه با امام ادا می‌شود قول جمهور علما است، بنابراین باید قضای نماز عید را به همان صورت انجام داد، یعنی دو رکعت به همراه تکبیرات زوائد بدون خطبه.

ادای این نماز به همان شکل اصلی در صورتی که به عنوان قضای نماز از دست رفته نباشد، بلکه خود نماز اصلی باشد (یعنی نماز عید به صورت دست جمعی ادا نشده باشد) چنان‌که امروز و در این شرایط این‌گونه است، بیشتر مورد تاکید است. یعنی اگر نماز عید در مصلی‌ها یا مساجد [به دلیل شیوع و ویروس] انجام نشود. بنابراین با چنین شرایطی به نظر نمی‌آید که ادای این نماز به خلاف روش معروف نماز عید باشد. بلکه اگر مرد این نماز را در خانه‌اش یا جای دیگری ادا کرد باید آن را به شکل همان نماز معروف عید به جای آورد.

ثانیا:

در مذهب شافعیان مستحب است که این نماز را در خانه‌اش ادا کند، بنابراین مسئله نزد آنان مخصوص کسی که نماز عید را از دست داده نیست.

مزی از شافعی - رحمه الله - در **مختصر الأم** (۸/ ۱۲۵) نقل کرده است که گفت: **و شخص منفرد و برده و زن نماز را در**

خانه‌اش به جای می‌آورد. نووی - رحمه الله - در المجموع (۲۶/۶) می‌گوید: اما احکام: آیا نماز عید برای برده و مسافر و زن و کسی که در خانه‌اش به تنهایی ادایش می‌کند مشروع است؟ در این باره دو طریقه است که صحیح‌ترین و مشهورترین این است که برای آنان مشروع است.

برای کسی که این نماز را به صورت جماعت ادا کند مستحب است که برای عید خطبه بخواند.

در مغنی المحتاج (۵۸۹/۱) آمده است: و پس از آن‌ها دو خطبه سنت است برای جماعت، به پیروی از پیامبر - صلی الله علیه وسلم - و خلفای راشدین و در ادای آن به جماعت تفاوتی میان مسافر و دیگران نیست.»

در تحفة المحتاج (۴۰/۳) آمده است: و برای منفرد مستحب است و خطبه ندارد و [همچنین] برای برده و زن و برای خارج شدن زن آزاد و غیر آزاد همه آن‌چه در جماعت‌های نخست [مشروع] است وجود دارد و برای مسافر، مانند دیگر نمازهای نفل و برای کسی که برای مسافران امامت می‌کند سنت است که برایشان خطبه بخواند.

سپس در (۴۵/۳) می‌گوید: و پیش‌تر گذشت که خطبه برای منفرد سنت نیست.

و بنا بر مذهب مالکیان خطبه برای منفرد و زن و مسافر نیز مستحب است و سنت نیست.

خرشی (۹۸/۲) می‌گوید: «برای عید دو رکعت سنت است، برای کسی که به نماز جمعه امر می‌شود از زمانی که نماز نافله درست است (یعنی بلند شدن خورشید) تا زوال آفتاب. شرح: یعنی درباره حکم نماز عید اختلاف است. مشهور چنان‌که گفت این است که سنت عین است و برخی گفته‌اند: کفایه است.

کسی که جمعه برایش لازم است به انجام این نماز نیز امر می‌شود، و برده و کودک و زن و مسافر برای آن خارج می‌شوند.

و کسی که سه میل خارج از شهر است، در حق وی این نماز سنت نیست بلکه چنان‌که گذشت، مستحب است.»

و در (۱۰۴/۲) می‌گوید: «و اقامه این نماز برای کسی که به آن امر نشده یا از دستش داده است. شرح: یعنی برای کسی که نماز جمعه برایش واجب نیست مستحب است، یا برای کسی که نماز عید را با امام از دست داده که آن را [خودش] ادا کند.

اما این‌که آن را به جماعت ادا کند یا به تنهایی؟ در این باره دو قول است.»

برخی نیز این را ترجیح داده‌اند که به تنهایی (به غیر جماعت) ادا شود. نگا: حاشیة الدسوقی (۱/ ۴۰۱).

نزد مالکیه نیز چنین است که اگر آن را به جماعت ادا کردند خطبه نمی‌خوانند.

حطاب در مواهب الجلیل (۲/ ۱۹۸) می‌گوید: در صورت جایز شمردن جمع برای کسی از اهل شهر که نماز عید را از دست داده، بدون هیچ اختلافی [میان علمای مذهب] خطبه نمی‌خواند و همین‌طور کسی که با وجود عذر در نماز شرکت نکرده و همین‌طور بردگان و مسافران و دربارهٔ اهل روستاهای کوچک بر دو قول اختلاف کرده‌اند والله اعلم.

بر این اساس اگر انسان در خانه‌اش با خانواده نماز عید را به جای آورد سنت است که بر اساس مذهب شافعی دو خطبه بخواند و بر اساس مذهب مالکی خطبه نمی‌خواند.

برای این دو مذهب دربارهٔ جایز بودن اقامهٔ این نمازها در خانه به روایت بخاری استدلال می‌شود که به صورت معلق اما با صیغهٔ قطع روایت کرده که گفت: و انس بن مالک مولایشان ابن ابی عتبّه را در زاویه امر کرد پس خانواده و فرزندان را یکجا کرد.

انس نماز را از دست نداده بود بلکه چند میل خارج از بصره زندگی می‌کرد.

ابن رجب در فتح الباری (۹/ ۷۶) می‌گوید: انس در شهر نماز را از دست نداده بود بلکه خارج از آبادی و دور از آن زندگی می‌کرد بنابراین در حکم اهل روستا به شمار می‌رفت و امام احمد در روایتی از او به این اشاره کرده است.

ثالثاً:

علامه شیخ عبدالرحمن البراک فتوا داده‌اند که اگر به سبب ترس از وبا و به دلیل قرنطینه نماز عید در شهری امکان نداشت، حکم آن مانند کسی است که نماز عید را از دست داده و در این حالت در خانه‌ها و بدون خطبه ادا می‌شود.

از ایشان - حفظه الله - پرسیده شد: «در چنین هنگامی که به سبب شیوع کرونا - که خداوند آن را رفع نماید - نمازها در خانه‌ها ادا می‌شود، سخن شما دربارهٔ نماز عید چیست؟ آیا در خانه‌ها ادا شود و اگر قول شما بر این است چگونه باید ادا شود؟»

پاسخ: الحمدلله والصلاة والسلام علی نبینا محمد وعلی آله وصحبه اجمعین؛ اما بعد:

اگر نماز عید به سبب وجود مانع - مانند شرایط این روزها - ادایش ممکن نبود حکم آن حکم کسی است که این نماز از او فوت شده. منظورم نماز عید است.

علما در این باره بر چند مذهب‌اند: گفته شده: آن را دو رکعت ادا می‌کند و گفته شده: چهار رکعت.

و گفته شده که همانند صفت اصلی آن خوانده می‌شود که این قول صحیح است؛ یعنی: آن را دو رکعت ادا می‌کند و تکبیرات اضافه را می‌گوید و قرائت را با صدای بلند ادا می‌کند و خطبه نمی‌خواند، همانند هر عبادتی که قضا می‌شود آن را به شکل اصلی‌اش ادا می‌کند و به صورت فردی و جمعی انجامش می‌دهد.

کار انس بن مالک - رضی الله عنه - دال بر این است زیرا وی هنگامی که نماز عیدش فوت می‌شد خانواده و فرزندان را جمع می‌کرد، سپس عبدالله بن ابی عتبّه، برده آزاد شده‌اش برای آنان دو رکعت را امامت می‌کرد و مانند اهل شهر [که در مصلا نماز عید را ادا می‌کنند] تکبیر می‌گفت.

اما قول به این‌که نماز عید قضا نمی‌شود، این‌جا مورد بحث نیست؛ زیرا نماز عید در حالت کنونی ما اصلاً خوانده نمی‌شود، بنابراین فرض ادا نشده، اما نماز عید در این حالت بر حالت کسی قیاس می‌شود که نماز را از دست داده، چنان‌که بیان شد والله اعلم».

<https://sh-albarrak.com/article/18234>

خلاصه آن‌که:

۱- اگر آن را به تنهایی ادا کرد بدون خطبه ادایش می‌کند.

۲- و اگر آن را به جماعت ادا کرد بر اساس مذهب شافعیان سنت است که بعد از آن دو خطبه بگوید. آن‌چه خواندن خطبه را - در صورت امکان - قوی می‌کند، چیزی است که شیخ براک گفتند که این نماز در اصل برگزار نشده و در مجامع عمومی خطبه برایش خوانده نشده.

و بر اساس مذهب مالکیان و حنبلیان و کسانی که معذور را امروز مانند کسی می‌دانند که به نماز عید نرسیده، آن را بدون خطبه ادا می‌کند.

برای فایده بیشتر پاسخ سؤال شماره (337550) درباره تعداد افراد لازم برای برگزاری نماز عید را ببینید.

اسلام سوال و جواب

ناظر كل:
شيخ محمد صالح المنجد

والله اعلم.